

oblika, kakršno si je bil samosvoje ustvaril v poznejših »Bajkah in povestih o Gorjancih«.

V umetniškem pogledu pa so ta dela izraz pešanja in zatona Trdinove oblikovalne sile.

Kadar »Bajke in povesti« hvalimo, mislimo na tistih prvih osem, ki so vzete iz »Sprehoda v Belo krajino«, dalje na Gluho lozo, Kresno noč, Petra in Pavla in morda še eno ali drugo. Kadar slavimo celotni ciklus »Bajk in povesti o Gorjancih« in ga kot višek Trdinovega ustvarjalnega dela postavljamo na prvo mesto v njegovem delu, grešimo in smo pisatelju krivični.

Pravična ocena bo morala na prvo mesto uvrstiti njegove Spomine iz l. 1868 in ves ciklus »Črtic in povesti iz narodnega življenja«; obe deli sta dokumentarno in umetniško prepričljivi, česar o večini Bajk in povesti ne moremo trditi.

Ocene, poročila, zapiski

NOVI PRAVOPIS HRVATSKOSRBSKEGA KNJIŽNEGA JEZIKA

Dragocena ideja najodličnejših hrvatskih in srbskih filologov in književnikov XIX stoletja¹, naj bi hrvatskosrbski knjižni jezik imel tudi enoten pravopis, se je lansko leto naposled uresničila. Napisan, sprejet in uveljavljen je bil novi Pravopis hrvatskosrbskega knjižnega jezika².

Že zdavnaj znano dejstvo, da imajo Hrvatje, Srbi in Črnogorci en jezik, je napotilo kulturne delavce tudi v našem stoleju³, da so poudarili potrebo po skupnem pravopisu kot nujnem postulat u sodobnega življenja, ki pa je hkrati utemeljen tudi v nespornih jezikovnih dejstvih. Ni težko ugotoviti, zakaj se je takšna misel ostvarila šele v naši dobi. Politična in teritorialna ločenost ter neljudski režimi v preteklosti niso nudili ugodnih pogojev za realizacijo take ideje, ki bi bila postala hud kamen spotilke v političnih in kulturnih načrtih bivših režimov. Vendar se v dejstvu, da je bilo na ostvaritev skupnega pravopisa treba čakati celih sto šestdeset let, ne sme gledati nedozorelost v zamisli. Treba je sprejeti tisto, kar je rekel eden izmed komentatorjev novega Pravopisa: »V zgodovinskem trenutku, ko smo z naravnim razvojem in povsem enakopravnim dogovorom dobili ne samo praktično potrjeno znane znanstvene resnice, temveč tudi močan instrument književnosti in kulture vseh naših narodov na srbohrvaškem jezikovnem področju, je treba ceniti in sprejeti ne samo tista dva značilna datuma v zgodovini naših narodov, ampak tudi ves razvoj med tema dvema datumoma.«

Ko govorimo o pravopisu in pravopisnih problemih, se nam nujno vsiljuje potreba, dva ponovimo važno ugotovitev, ki loči pravopis od jezika in po kateri je pravopis tehnična stvar, za jezik relativno manj važna. Pravopis je element dogovora in sporazumov, element navad in tradicije. Potemtakem se nam ne bo zdelo nič čudnega, če se zgodi, da ima en jezik dva pravopisa (kot je bilo v preteklosti Srbov in Hrvatov), obenem pa bomo boljše razumeli težave in probleme, s katerimi se morajo spoprijeti vsi tisti, ki sestavljajo pravopisna pravila. Tomislav Maretić je ob neki priliki napisal: »Vedeti moramo, da je vse v pravopisu relativno in subjektivno, t. j. nimamo absolutnega merila, po katerem bi lahko rekli, kaj je boljše ali pa slabše; ali n. pr. »slatko« ali »sladko«, »zato« ali »za to«, »jugoslovanska akademija« ali pa »jugoslovanska Akademija« itd. Ko se v pravopisu zedinijo vsi pisatelji ali vsaj večina pisateljev, potem bo tisto sprejeto kot dobro in pravilno. Tako je bilo pri drugih narodih, in tako bo tudi pri nas.«

V zvezi s takšnim stališčem se pravopisna komisija⁴ seveda ni spuščala v dekretiranje n. pr. leksikalnih pojavov niti ni odredjala jezikovne norme, meneč, da

mora vse tisto, kar je v jeziku srbske in hrvatske književnosti ostalo in si pridobilo knjižno državljanstvo, ostati tudi naprej, pisatelji pa morajo kot ustvarjalci imeti na področju jezika svobodo pri delu. V tem smislu se Pravopis ne vmešava v vprašanja, kot so: *cirilica* — *latinica*, *ekavščina* — *ijekavščina*, *pozorište* — *kazalište*, *opšti* — *opći*, *Jugosloven* — *Jugoslaven*, *srečan* — *sretan*, *beekstvo* — *bijeg*, *talas* — *val* ipd⁵. Takšne ali pa podobne dvojnosti se lahko uporabljajo po volji in tu odloča izbira pisatelja samega.

Tudi ta Pravopis temelji na fonetičnem načelu »Piši, kakor govoriš, beri pa, kakor je napisano«, na načelu, ki ga je še v XVIII. stoletju formuliral J. Chr. Adelung (1788) in ki so ga po njem povzeli še J. Kopitar (1808), S. Mrkalj (1810) in končno V. St. Karadžić (1814). Seveda je tudi to fonetično načelo aplicirano samo relativno, ne samo glede na razloge tradicije, ampak tudi glede na slovnične razloge ter na medsebojni odnos pisane in govornje besede. Tako se n. pr. glasovne spremembe beležijo samo v posameznih besedah, ne beležijo pa se spremembe, ki se vrše v medsebojno ozko povezanih besedah v stavku (*oteretiti* : *od tereta*).

Čeprav sta oba bivša pravopisa⁶ temeljila na omenjenem fonetičnem načelu, so vendar bile med njima razlike, ki so izvirale iz različne tradicije v pisanju ali pa so nastale na osnovi subjektivnega pojmovanja posameznih problemov. Novi Pravopis, ki upošteva oba pravopisa, ali bolj rečeno, obe pravopisni navadi, je gledal na to, da v svoja pravila in predpise zajame najpozitivnejše elemente obeh pravopisov ter da pride vanj vse tisto, kar je bilo bolj navadno ali bolj enostavno. In tako Pravopis ni rezultat kontaminacije dveh pravopisnih norm na bazi fifty-fifty, ampak nasprotno, združitev tistih pravopisnih elementov, ki so bili najbolj praktični in najdoslednejši.

Kljub temu novi Pravopis ni v celoti enoten, marveč dopušča dublete, ne zaradi različnih mnenj (navad) posameznih jezikoslovcev ali književnikov, niti ne iz kakih jezikovnih ali znanstvenih razlogov, ampak zaradi preprostega dejstva, da je danes bolj pametno dopustiti dvojnost kot pa globoko ukoreninjeno varianto preganjati iz rabe. Saj je v starojugoslovanski nedavni preteklosti prav takšno oktroirajoče stališče prineslo nezaželene posledice: splošno ignoranco. Naš čas pa nam svetuje dialektično rešitev: pravopisni detajli, okrog katerih so se nakopičila dolga leta, naj ostanejo takšni, kakršni so, če med dvema inačicama ni danes mogoče določiti »boljše variante«. Tako je prepuščeno prihodnjim generacijam, da definitivno odločijo o eni ali drugi možnosti (ali pa tretji!), v duhu bodoče pogostnosti v uporabi, razširjenosti in navadi. Tako so n. pr. ostale dublete v pisavi tujih imen (*Shakespeare* — *Šekspir*), vendar s sugestijo, da se na višjih šolah, gimnazijah ter v znanstvenih izdajah uporablja izvirna pisava, ter s sugestijo, da se pri prvem navajanju tujega imena (če gre za manj znano ime) uporabita oba načina, t. j. da se poleg fonetične pisave napiše tudi izvirna oblika ali poleg izvirne tudi fonetična⁷. Dvojnost je nadalje ostala tudi v pisanju futura I. (ne v izgovarjavi!), n. pr. *učit ću* — *učiću*, vendar se mora v istem članku ali knjigi uporabljati samo en način. Nadalje ostane dvojnost tudi v zamenjavi glasu *h* (*suh* — *sv*, *historija* — *istorija*), v pisanju zaimkov *tko* — *ko* (to se različno tudi izgovarja), potem v pisanju pridevniških končnic *-ji*, *-iji* (*zečji* — *zečiji*), pri prehanju glasa *l* v *o* (*so* — *sol*, *sto* — *stol*), dalje še v primerih kot: *sretan* — *srečan*, *prijevod* — *prevod* (»prevod« velja tudi za ijekavski tekst) in še v nekaterih drugih. Vse omenjene in druge dvojnosti veljajo na vsem področju hrvatskosrbskega jezika, njihovo uporabo pa določa jezikovni čut pisatelja, toda z omejitvijo, da v enem in istem tekstu takšnih dvojnosti ne sme biti.

V posameznih pravopisnih poglavjih prinaša novi Pravopis:

Oba črkopisa, latinica in cirilica, ostaneta v enakopravni uporabi kot doslej.

V pisavi velikih in malih črk je pravopisna komisija postavila težišče na malo črko povsod, kjer se je to lahko uveljavilo glede na osnovni in stari princip: vsaka beseda, ki je ime nekoga ali nečesa, se piše z veliko črko, vsako občno ime pa z malo (n. pr. *Nova godina* — praznik 1. januarja : *nova godina* — celo novo leto, ipd.). Določena je pisava male črke v nazivih družbenih gibanj in zgodovinskih dogodkov, torej: *oktobarska revolucija*, *kosovska bitka*, *narodnooslobodilačka borba*. Velika črka je vpeljana pri izrazih spoštovanja (*Vi*, *Vaš*...), v čemer je razlika od dosedanjega Boraničevega pravopisa.

Pravila ekavske in ijekavske izgovarjave niso doživela bistvenih sprememb (razen prej omenjenih *prevod*, *prepis*, *prenos*, ki veljajo tudi za ijekavski tekst, in še nekaterih drugih besed), ker je to jezikovno in ortoepsko vprašanje in ker ostaneta oba govora v nadaljnji uporabi.

Pri soglasniku *h* Pravopis preferira oblike s *h* (ta glas je treba izgovarjati povsod, kjer je etimološko upravičen), vendar so odobrene tudi nekatere zamenjave za *h* (*v* in *j*).

Najvažnejša novost pri glasu *j* je poenotenje pisanja glasu *j* pred pridevniško končnico — *ski*: *armijski*, *lutrijski* (proti prejšnji dvojnosti: *armiški* — *armijski*). Druge odločbe ostanejo, poleg dvojnosti tipa: *vučji*, *kozji* — *vučiji*, *koziji*.

Pravila o soglasnikih *č* — *ć*, *dž* — *đ* ter o spremembah *k*, *g*, *h*, + *e* > *č*, *ž*, *š* in *k*, *g*, *h* + *i* > *c*, *z*, *s* so ostala seveda nespremenjena (ta področje ni pravopisno, ampak jezikovno-slovnico), prednost novega Pravopisa pa je v tem, da so vsa ta pravila obdelana zelo obširno, sistematično, s številno dokumentacijo. Vsako besedo posebej iz tega poglavja opisuje še tudi pravopisni slovar.

Spremembi glasu *l* v *o* na koncu besede in na koncu zloga je glede na nezmoženost in heterogenost tega jezikovnega pravila posvečen tudi obsežen pravopisni komentar. Velja že prej omenjena dvojnost *so* — *sol*, kar pravzaprav niti ni dvojnost, če vemo, koliko raznoličnosti je v sodobnem srbohrvatskem jeziku, kadar se soglasnik *l* znajde na koncu besede oziroma zloga: *čuo*, *čitao*, *radionica* : *bol*, *val*, *molba*, *žalba*.

V asimilaciji soglasnikov po zvedenosti in po mestu tvorbe je največja novost v tem, da se v pisavi ne spreminja *v* in *t* pred glasovoma *s* in *š* ne glede na svoj položaj v besedi. (Tako je bilo tudi doslej po Boraničevem Pravopisu.) Torej: *odstupiti*, *predsjednik*, *gradski*, *sredstvo*. Samostalnik *vodstvo* se lahko piše ali v tej obliki ali pa *vodstvo*, medtem ko je oblika *vočstvo* odvržena. Ostali principi obeh asimilacij, ki predstavljata eno izmed najvažnejših področij fonetičnega pravopisa, so nespremenjeni glede na bivša dva pravopisa, ki sta se sicer razlikovala v večji meri ravno v pozicijah glasu *d* pred glasovi *s*, *š*, *c*, *ć*, *đ*. Izjeme v območju asimilacije soglasnikov so dovoljene po novem Pravopisu bodisi zaradi težnje po ohranitvi pomena besede: *vašingtonski* (sem gre tudi omenjeno *ds* > *ds*), bodisi zaradi kompozicijskega elementa: *sljubiti*, *jurisdikcija*, *iznjušiti*, bodisi zaradi delovanja glasu jat: *snježan*, *sljepilo*. V soglasniških zvezah *nb* in *np* delujeta dva kriterija: *himba*, *zelembac* (proste besede in izpeljane besede) in: *jedanput*, *vanbračni*, *vanpartijski* (zloženke).

Tudi v izgubljanju soglasnikov je ohranjen fonetični princip, kakršen je bil fiksiran v obeh bivših pravopisih, nanaša pa se na primere, ko se ista soglasnika najdeta drug poleg drugega: *odijeliti* (< *odijeliti*), *ruski* (< *ruski*), razen v presežniku pridevnikov, ki se pričenjajo s soglasnikom *j* (*najjasniji*) ter v zloženkah, kjer bi se z izgubo enega soglasnika anuliral sestavni element: *nuzzarada*, *preddržavni*. Opuščanje soglasnika *d* in *t* v pozicijah pred *c*, *ć*, *đ*, *dž* ali pa med soglasniki *s*, *š*, *ž* na eni strani ter *b*, *k*, *l*, *lj*, *m*, *n*, *nj* na drugi strani, ostane nespremenjeno, kot je bilo doslej: *oca*, *sučev*, *burmuđzija*, *bolesna*, *usmeno*, *nužna*, *kazališni* ipd. To seveda zaradi tega, ker se tako tudi izgovarja. Odstopanja so pa tudi tukaj možna: *popustljiv*, *protestni*, *antifašistkinja*. Dvojnost v pisanju (in izgovarjavi) je možna pri zaimkih: *tko*, *netko*, *nitko* : *ko*, *neko*, *niko*.

Obsežen komentar je namenjen problemu sestavljenega in ločenega pisanja besed. Kakor je znano, lahko posamezne besede in izrazi z razvojem novega pomena, s spremembo oblike ali poudarka postanejo zloženke ter se kot takšne pišejo skupaj. Toda če ne pride do omenjenih sprememb, ostanejo takšne ali podobne skupine besed tudi naprej izrazi dveh ali več besed ter jih je potem treba pisati ločeno. Celoten proces pa se lahko izpelje samo na pol, in v takšnem primeru dobimo polzloženke. Ti dokaj enostavni principi se komplicirajo toliko, kolikor ni vedno lahko in enostavno določiti, kdaj postane skupina besed zloženka, kdaj se pa sestavni deli ohranijo ne glede na to, če so izpolnjeni nekateri pogoji. Sicer je bil problem zloženek v srbohrvatskem jeziku vedno kompliciran, raznolik ter pravzaprav neraziskvan, tako da ni bilo nič čudnega, če so se ugotovitve strokovnjakov precej razhajale. Problem se je še toliko bolj kompliciral, ker so posamezni književniki (gledajoč v jeziku material, iz katerega ustvarjajo svoje umetniško književno delo) s sestavljanjem več izrazov v enega iskali v takšnih zloženkah nove semantične vrednote. Čeprav takega postopka v umetniški kreaciji ne more niti v bodočnosti zavreči niti ortografija niti gramatika knjižnega jezika, je vendar moral dati pravopis določena pravila, vsaj za tiste tekste, ki ne reflektirajo na umetniško avreolo. Novi Pravopis je v tej skupini problemov sprejel dosedanj izkušnje obeh pravopisov ter povzel v svoje določbe najdoslednejše in najbolj logične rešitve v skladu z osnovnimi dognanji o nastanku zloženek v srbohrvatskem jeziku. Vendar se je treba zaradi različnih možnosti in raznoličnosti podobnih primerov pogosto informirati v pravopisnem slovarju.

Interpunkcija, zlasti vprašanje vejice, prinaša precej novosti, vsaj za tista področja, ki so uporabljala Boraničev Pravopis. Kot je znano, sta se oba pravopisa ločila med seboj tudi po uporabi vejic. Boranič je predpisoval tako imenovano gramatično interpunkcijo. Belić pa logično⁸. Obe interpunkciji sta imeli velike prednosti, obenem pa resne pomanjkljivosti. Po vsestranski diskusiji (preden so pravopisna pravila sprejeli, je bila organizirana velika javna diskusija, v kateri je sodelovalo veliko število kulturnih in javnih delavcev) so sprejeli logično interpunkcijo kot interpunkcijo, ki književnim in publicističnim delom omogoča večjo svobodo, slogovno sproščenost in močnejšo medsebojno povezavo posameznih sorodnih stavkov oziroma misli. Pedagoška prednost gramatične interpunkcije je bila v tem primeru manjše važnosti od stilnih prednosti, ki jih nudi logična interpunkcija, in tako je bila, pretežno na zahtevo hrvatskih in srbskih književnikov, sprejeta med pravopisne določbe logična interpunkcija. Osnovno načelo o postavljanju vejice, uveljavljeno v novem Pravopisu, je torej načelo, da tistega, kar je v mislih tesno medsebojno povezano in kar predstavlja celoto, ne ločujemo z vejico, vse tisto pa, kar ne tvori take celote, je treba ločiti. Vse neposredno povezano, vse, kar je enoten pojem (bodisi beseda, bodisi stavek ali več stavkov), se ne loči z vejico, vse drugo pa, kar ni takšno, se loči, ker je tudi po svoji naravi ločeno. Glede na to se v prvem trenutku zdi, da je treba stavke v parataktičnem odnosu ločiti z vejico, stavke v hipotaktičnem odnosu pa ne. Seveda bi bilo to idealno pravilo, ki pa ima vendarle dosti izjem (glede na to, kar je odločilnega pomena: smisel besed in stavkov ter njihova medsebojna povezanost oziroma nepovezanost). Povsem razumljivo je, da so bili ravno književniki prvi, ki so se potegovali za logično interpunkcijo, ker je pomen gramatične interpunkcije za stilno jasnost zelo majhen. Po drugi strani pa so težave pri logični interpunkciji v tem, da mora vsak, ki piše, sam določiti, kdaj in kje bo napisal vejico, obenem pa je v tem tudi njena vrednost, ker se tako afirmira konstantna težnja, da se misel čim točneje zapiše.

Pri ostalih pravopisnih znakih (ločilih) in kraticah ni bistvenjših sprememb, v obravnavanju kratic pa je šlo še za to, da bo njihovo pisanje čim bolj enostavno in ekonomično.

V razzlogovanju besed pri koncu vrstice je tudi prišla do izraza težnja po enostavnosti, izhajajoča iz principa, da je razzlogovanje pravzaprav tehničen, ne pa fonetični problem, kakor so ga pojmovali bivši pravopisi. Potemtakem je v razzlogovanju prišla do veljave popolna svoboda (*se-stra, ses-tra, sest-ra*), z določenimi normalnimi omejitvami (ni n. pr. dovoljeno prenašati v drugo vrstico samo en znak ali take glasovne skupine, ki so težko izgovorljive).

V pisavi tujk sta dopušteni dve možnosti: izvirna in fonetična. Občna imena, ki so se z dolgo uporabo povsem udomačila v srbohrvatskem jeziku, se seveda pišejo fonetično (šofer, bista, keks, pulover), tuja lastna imena pa se lahko pišejo ali izvorno ali fonetično. Prišlo je v navado, da se tuja lastna imena v latinici pišejo izvorno, v cirilici pa fonetično, čeprav seveda v latinici lahko pride do fonetičnega pisanja, bodisi glede na samo pisateljevo željo ali navado, bodisi glede na publikacijo ali pa na publiko, za katero je publikacija napisana.

Ob koncu Pravopisa je dodana nova pravopisna terminologija, kajti pravopisna komisija se je iz umljivih razlogov ukvarjala tudi s tem problemom. Glede na različne tradicije in pojmovanja dosedanjih pravopiscev so bile v pravopisni terminologiji precejšnje razlike, ki jih je enotni pravopis seveda moral izravnati. Tudi tukaj je komisija dajala prednost enostavnosti, preciznosti in samosvojnosti. N. pr. *točka — tačka, zapeta — zarez*. Po novem Pravopisu so pravilne samo druge oblike.

Večji del Pravopisa sestavlja pravopisni slovar, v katerem je okrog 70.000 besed. Glede na značaj in namen slovarja so vanj prišle samo tiste besede, pri katerih pride kdo lahko v dvom, bodisi v pravopisen, bodisi v jezikovno-slovničen (v okviru tistih jezikovno-slovničnih področij, ki jih pravopis obravnava). Vse druge besede, ki jim teoretično ne grozi ortografsko ali ortoepsko maličenje, so izpuščene. Tako n. pr. v slovarju ni besede *pozorište*, pač pa je beseda *pozorišni*, ker je pri njej teoretično možen dvom: *pozorišni ali pozorištini*, ni besede *kipar*, ampak sta besedi *kiparov* in *kiparev*, in tako dalje. Dane so ijekavske in ekavske variante izgovarjave posameznih besed, pri nekaterih pa, če gre za pravilen in sprejet knjižni akcent, so dane tudi akcentske dublete in triplete.

Novi Pravopis je v uradni uporabi že nekaj mesecev in lahko se reče, da ni izzval kakih večjih težav niti med strokovnjaki niti med širšo publiko. Sicer so bistveni elementi novega Pravopisa pravzaprav že zdavnaj v praksi, novosti pa so

posamezniki sprejeli zelo hitro. Kritike novega Pravopisa so bile ugodne, redakcije posameznih časopisov pa so se trudile, da preko svojih rubrik čim podrobneje seznanijo publiko s posameznimi določbami. Res so se oglasili nekateri nezadovoljniji, toda njihov ugovor se je omejeval skoraj le na primere, kjer so morali menjati svoje dosedanje navade.

V novem Pravopisu so, razumljivo, tudi določene pomanjkljivosti ali nedoslednosti, so določbe, ki že zdaj zbujaajo pomisleke in jih bo nova izdaja morala popraviti. Vendar so takšni primeri v veliki manjšini, tako da predstavlja novi Pravopis ne samo veliko zgodovinsko kulturno zmago stare jezikovne zamisli, ampak tudi delo znatne znanstvene vrednosti.

Vatroslav Kalenić

¹ Podpisniki »Dunajskega knjižnega dogovora« iz leta 1850: Ivan Kukuljević, Dimitrije Demeter, Ivan Mažuranić, Vuk Stefanović Karadžić, Vinko Pacel, Franc Miklošić, Stefan Pejaković in Djuro Daničić.

² Pravopis hrvatskosrpskoga književnog jezika, Zagreb 1960 (v latinici) in Novi Sad 1960 (v cirilici).

³ Glej anketo »Letopisa Matice srpske« iz leta 1953 in 1954 in »Zaključke novosadskega dogovora« z dne 10. XII. 1954.

⁴ Radomir Aleksić, Aleksandar Belić, Miloš Hadžić, Josip Hamm, Mate Hraste, Ljudevit Jonke, Radovan Lalić, Slavko Pavešić, Pavle Rogić, Mihailo Stevanović in Jovan Vuković.

⁵ Take dvojnosti niso več srbski ali pa hrvatski leksemi, temveč so v našem času samo inačice, ki jih karakterizira različna pogostnost uporabe v vzhodnem oziroma zahodnem sh. jezikovnem območju.

⁶ Dragutin Boranić: Pravopis hrvatskoga ili srpskoga jezika, Zagreb 1951, Aleksandar Belić: Pravopis srpskohrvatskog književnog jezika, Beograd 1950.

⁷ Termin »fonetičen« je seveda treba tukaj razumeti kot pogojen termin. Nihče namreč ne misli, da je n. pr. možno 45 angleških glasov napisati s 30 znaki sh. abecede.

⁸ Za gramatično interpunkcijo se uporabljajo še nazivi: latinska, nemška ali ruska, za logično pa še nazivi: romanska, francoska, silska, sintaktična.

JEZIKOVNI PABERKI

Imena Zjot, Zjut. V Proteusu XXIII, 1960-61, 50 je D. Novak objavil krajšo notico o breznu *Veliki Zjod* v Graščici ob Kolpi. Ker navaja Pletersnik apelativ *zijút, zjút (m.)* »der Abgrund« in ker imamo ta imenski tip sporočen iz okolice Starega Trga na Belokranjskem v pluralni obliki *Zjuti*, je pisava *Zjod* seveda samo primer laične hiperkorektnosti pri »poknjiženju« narečnega imena. Glasi se verjetno *Zjot* poleg *Zjut*, ker se v belokranjskih govorih sliši -o- poleg -u- za stari slovanski nazal -oⁿ- (Ramovš, HGr. VII 137). Izhajati moramo iz oblike *z(i)ějotъ*, kar kaže na zanimiv slovanski arhaizem. Današnjih oblik ne bi mogli niti s sredstvi slovenske dialektologije niti primerjalne slovenske slovnice razložiti drugače, kakor s pomočjo starega -ont- fermenta za sedanjski aktivni particip h glagolu *zjati, zějon*, sln. *zijáti, zijám*. Pletersnik navaja po Erjavčevih podatkih za Primorsko v istem pomenu tudi apelativ *ziját (f.)* poleg imena *Zijati*. Formalno bi to obliko lahko primerjali s tvorbami tipa *blagobyti, blagodat*, torej infinitivi, ki so postali i-jevski samostalniki z abstraktno funkcijo. Čeprav je mogoče, da se je redki tip *ziját* razvil šele analogično, bi vendarle opozoril, da pozna tudi litavščina enako tvorjen samostalnik *žiótys* (f. pl.) »tiefe Kluft« h glagolu *žióti, žióju* »zijati«.

Pustimo ob strani številne slovanske glagole, kakor n. pr. *zevati, zehati, ziniti* iz prastare onomatopoične osnove *ghē(i)-, ghī-, ghija-* (Walde — Pokorny, VWldg. I 548) in problematiko slovanskega *zjati, zějon* (Vasmer, REW I 465 z literaturo), in posvetimo nekaj pozornosti samo deležniškemu formantu -ont-. Znano je, kako se je particip prez. akt. razvil v praslovanščini. Končnica -onts v maskulinu nom. sg. je dala -y v tipu *nesy, vědy*; analogično sekundarno -int pri glagolih III. in IV. vrste je dalo -eⁿ-, n. pr. *chvaleⁿ*. V vseh drugih oblikah pa se je -ont- podaljšalo s sufiksom -jo-, od koder imamo danes -č v tipu *mogoč*. Ker je isti sufiks izpričan tudi v litavskem sedanjskem participu, je ta oblika zelo stara. Do historične dobe slovanskih jezikov se je od starega, nepodaljšanega -ont- ohranilo samo nekaj ostankov, ki so verjetno izgubili deležniško funkcijo, še preden je bil kasnejši particip posplošen. Med takšne ostanke spada slovensko *mogotec, roža mogota* poleg ruskega *mogutá*, staro češ. *mohutý* ali slovensko *vrótek*, sbh. *vrutak*, staro rusko *vrutъ* »izvir« iz *vroutъkъ* h glagolu *vreti*. Enako je tvorjeno litavsko rečno ime *Virintá* in nemško *Wörnitz* <*varentia* (Pokorny, Beitr. zur Namenforschung V, 1954, 92). Morda spadata sem tudi ruska rečna imena tipa *Reutъ* (Vasmer, Ann. Acad. Fennicae B. XXVII, 1922, 340 in Mel. Pedersen 395).